

Toruń, 30.03.2017 r.

dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
Katedra Systemu Politycznego RP

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr. Krystiana Ryszarda Karolaka
nt. *Elity polityczne Japonii wobec reform społecznych i gospodarczych*
w latach 1953–2009, przygotowanej pod kierunkiem naukowym **prof. dr**
hab. Alicji Stępień-Kuczyńskiej, Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017, ss. 314

1. Ocena dotychczasowego dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych oraz aktywności organizacyjnej

Pan mgr Krystian Karolak w 2012 roku ukończył studia magisterskie na kierunku politologia na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. W tym samym roku uzyskał status studenta Interdyscyplinarnych Humanistycznych Studiów Doktoranckich.

Pan mgr Krystian Ryszard Karolak posługuje się biegle językiem angielskim. Zna również język japoński i chiński na poziomie

komunikatywnym. Od czasu zakończenia studiów magisterskich Doktorant podejmuje szeroką działalność popularyzatorską, wygłaszając referaty na wielu konferencjach naukowych w Polsce, także mających charakter międzynarodowy. Co warto w tym miejscu podkreślić, Pan K. Karolak uczestniczył z referatami także w sympoziach zagranicznych, m.in. w Japonii. Kandydat posiada doświadczenie w pracy redaktora w internetowym dzienniku „Japonia-Online”.

Do recenzenta należy również zadanie dokonania pewnej oceny dorobku naukowego Doktoranta. W moim przekonaniu jest on wystarczający i obejmuje kilka już opublikowanych tekstów. Część z opracowanych przez Pana Magistra artykułów została złożona w wydawnictwach i obecnie znajduje się na etapie druku.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska autorstwa Pana mgr. Krystiana Ryszarda Karolaka pt. *Elity polityczne Japonii wobec reform społecznych i gospodarczych w latach 1953-2009* podejmuje problem, który nie został dotychczas właściwie przebadany, opisany i naukowo oceniony w polskiej politologicznej literaturze przedmiotu. Z tym większym zainteresowaniem należy pochylić się nad ambitnymi zamierzeniami badawczymi podejmowanymi przez Autora.

Jak słusznie zauważa bowiem mgr Krystian Ryszard Karolak, polska literatura przedmiotu poświęcona Japonii jest niezwykle uboga. W przeciwieństwie do mocno rozwiniętych badań na Zachodzie, nasi rodzimi uczeni „wykazują większe zainteresowanie historią i kulturą” Kraju Kwitnącej Wiśni (s. 8).

Zgadzam się także ze zdaniem Pana Magistra, że w Japonii mimo przeprowadzanych procesów zmian w dalszym ciągu „hierarchia, kolektywizm, poszanowanie tradycji i hegemonizm państwowy” determinuje kształt systemu politycznego, określając relacje między organami władzy. W moim przekonaniu słuszna jest również opinia, zgodnie z którą japońskie społeczeństwo oparte na rodzinie stanowi istotny czynnik prowadzący do powstania dynastii politycznych (s. 46).

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi pewne *novum* w polskiej literaturze i w szczególności z tego właśnie punktu widzenia należy ją rozpatrywać jako oryginalne dzieło. Co jest warte podkreślenia, Kandydat omawiając tytułową problematykę stara się łączyć rozważania o charakterze teoretycznym z empirycznym poznaniem.

Tytuł pracy trafnie określa przedmiot zawartych w niej rozważań. Ponadto przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska posiada przejrzystą, przemyślaną oraz logicznie spójną strukturę. Układ pracy, z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej, jest więc co prawda prawidłowy, jednak w moim przekonaniu bardziej zasadne byłoby jednak podzielenie prowadzonych rozważań na tradycyjne rozdziały i podrozdziały z odpowiednią w ich obszarze systematyką uwzględniającą np. przedmiot badań z podziałem na okresy (np. dekady). Tworzyłoby to dodatkowe pole do analiz, własnych ocen i podsumowań. Należy bowiem odnotować, że choć Autor kończy każdą Część, z wyjątkiem IV., prezentacją wniosków, to jednak rozdziały, które obejmują często szeroki wykład poświęcony tytułowemu zagadnieniu, tychże często nie zawierają. W rezultacie narracja zdaje się przybierać formę czysto deskryptywną.

Dysertacja autorstwa Pana mgr. Krystiana Ryszarda Karolaka składa się ze *Wstępu*, czterech części – podzielonych jak już wcześniej

wskazałam – na rozdziały (Część I. pt. *Elity jako przedmiot badań politologicznych*; Część II. pt. *Charakterystyka reform społecznych i gospodarczych w Japonii. Przemiany powojenne i droga ku lepszej przyszłości*; Część III. pt. *Elity polityczne Japonii wobec reform społeczno-gospodarczych*; Część IV. pt. *Stosunek społeczeństwa japońskiego do elit i zachodzących zmian – próba dokonania badań ankietowych*), *Zakończenia* oraz obszernej *Bibliografii*. Całość uzupełniają *Aneksy*. Struktura wewnętrzna kolejnych części jest właściwie rozbudowana. Pewnym mankamentem jest jednak brak symetrii w zakresie obszerności rozważań podejmowanych przez Autora w poszczególnych częściach rozprawy. Ponadto lekturę utrudnia wskazany wcześniej brak systematyki w zakresie rozdziałów. W mojej ocenie należałoby wprowadzić podział problemowy i dodatkowo treści przedstawiać w ujęciu temporalnym. Ten zabieg pomógłby przy okazji „oczyścić” pracę z pewnych powtórzeń, które w rozprawie się pojawiają, sprawiając wrażenie, że Kandydat nie panuje nad treścią swoich wywodów. Dodatkowo pozwoliłoby to lepiej pilnować struktury i spójności przedstawianych zagadnień.

Główny problem badawczy pracy brzmi przekonująco. We *Wstępie* rozprawy Autor precyzyjnie określa swe zamierzenia badawcze – co stanowi ważny atut rozprawy – wskazując że zasadniczym celem podjęcia tematu było z jednej strony przedstawienie „wpływu poszczególnych podmiotów oraz otoczenia [...]” na zachodzące zmiany, z drugiej zaś prezentacja zakresu oddziaływania podejmowanych reform społecznych i gospodarczych na elity polityczne oraz japońskie społeczeństwo (s. 5). Występując w roli recenzenta muszę w tym miejscu (wróć jednak do tego wątku w kolejnej części recenzji) zaznaczyć, że choć od strony

metodologicznej można przyjąć wskazany przez Autora cel, to jednak warstwa językowa i redakcyjna nie tylko tej części rozważań wymaga daleko idących zmian i poprawek.

Recenzowana praca stanowi precyzyjne studium, w którym Doktorant zastanawia się nad problemem znaczenia elit politycznych w obszarze dokonujących się w państwie zmian na przykładzie Japonii. Autor stawia przy tym cztery hipotezy, które następnie udowadnia w dalszej części pracy: 1. Powojenne reformy oraz ich kierunek determinowały w znaczącym stopniu działania skorumpowanych i niekompetentnych elit. 2. Na kierunki podejmowanych reform wpływ miały pochodzenie oraz reguły rekrutacji japońskich elit, jak również naciski, które podejmowały podmioty działające na arenie globalnej (w tym inne państwa oraz organizacje międzynarodowe). 3. Reformy podejmowane były z uwagi na „dokonujące się na świecie” zmiany [Autor nie precyzuje jednak jaki charakter miały te zmiany] oraz z uwagi na „kryzys gospodarczy oraz dokonujące się zmiany społeczne” (s. 5–6). 4. W Japonii pomiędzy elitami politycznymi, biznesem a biurokracją istnieje sieć powiązań, która korzystnie wpływa na zakres i kierunek przeprowadzanych reform oraz określa zmiany w systemie politycznym. Autor poszukuje w pracy odpowiedzi na powyżej wyliczone hipotezy. Przy czym w przypadku ostatniej mam pewne wątpliwości. Chciałabym prosić Kandydata o jej ostateczną (pozytywną bądź negatywną) weryfikację. Jestem ciekawa opinii Pana Magistra w tym zakresie, ponieważ mam wrażenie, że w pracy to założenie dwojako jest jednak oceniane: raz Kandydat wskazuje formułując hipotezę, że wpływ ten ma charakter korzystny dla reform i systemu, podczas gdy w rozważaniach zdaje się przeważać stanowisko zdecydowanie odmienne, które zakłada, że skorumpowane elity

rekrutowane często w oparciu o proceder nazywany nepotyzmem, projektują zmiany zadowalające tylko dla tej grupy. W rezultacie reformy, które zaspokajają partykularne interesy nielicznych, wpływają niekorzystnie na system polityczny (także w społeczno-gospodarczym wymiarze), powodując niezadowolenie wśród opinii publicznej.

W recenzowanej rozprawie Autor nie stawia pytań badawczych. Ich określenie bezspornie pozwoliłoby właściwiej i bardziej systemowo prowadzić rozważania służące weryfikacji w/w hipotez.

Pewne usterki pojawiają się także w zakresie stosowanej siatki pojęciowej. Autor w całej pracy używa kategorii „zmiana”, „reforma” w zasadzie jako synonimów, nie precyzując przyjętego sposobu ich definiowania. Pisze także np. o „otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym”, „środowisku wewnętrznym i zewnętrznym” czy też o ustawodawcach w Japonii, gdzie bardziej zasadne byłoby wskazanie na prawodawców, bez wyjaśnienia jak rozumie te pojęcia. Incydentalnie, ale jednak, zdarza się również Kandydatowi traktować pojęcie „kraju” jako tożsame z „państwem” (s. 190). Pewne moje wątpliwości wzbudza także tytuł rozdziału IX („Stosunek japońskich grup interesu i lobby do zmian społeczno-gospodarczych w państwie”). Taka jego redakcja wskazuje, że Autor dokonuje rozróżnienia tych podmiotów, nie wskazuje jednak później w tekście dlaczego przyjął takie stanowisko (patrz np. s. 248-250, 270).

Doktorant klarownie określa granice czasowe dla badań prowadzonych w recenzowanej rozprawie. Wyznaczają je lata 1953-2009 – we Wstępie nie odnalazłam jednak informacji wskazującej na zasadność tak określonej cezury czasowej.

W badaniach niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy, jej celu i hipotez. Ocenie kwalifikacji badawczych kandydata do stopnia doktora służy także ocena powiązania tych elementów z odpowiednio dobranymi metodami. Jestem zdania, że zastosowanie przez Kandydata metod: analizy decyzyjnej, behawioralnej oraz systemowej, jest uzasadnione. Autor wykorzystał również metodę instytucjonalno-prawną (choć o niej nie wspomina we wstępie), co było zdeterminowane przez bazę źródłową pracy, analizując obowiązujące przepisy prawne, tak konstytucję, jak i ustawy oraz akty niższego rzędu. Ta znajomość obowiązujących przepisów prawnych pozwoliła Kandydatowi efektywnie zbadać działalność m.in. organów władzy państwowej, partii politycznych czy też innych instytucji publicznych i społecznych. Mgr K.R. Karolak sięgnął również po metodę deskryptywną i historyczną, choć także o nich nie wspomina w pracy. Podstawową techniką badawczą zastosowaną w pracy była analiza treści oraz ankieta. Chciałabym zaznaczyć, że z pewną rezerwą oceniam zastosowanie przez Autora ankiety na poziomie dysertacji doktorskiej. Choć niewątpliwie zabieg ten pozwolił Autorowi dostarczyć materiału empirycznego do analiz, to jednak dane te mają ograniczony charakter (można choćby zwrócić uwagę na liczbę przeprowadzonych ankiet, a także podnieść zarzut dotyczący charakteru respondentów, np. ich wieku – ostatnia grupa ankietowanych to osoby w wieku powyżej 60. lat, precyzyjniej 69., podczas gdy Japończycy są jednym z najdłużej żyjących narodów na świecie. Statystyki dowodzą, że średni wiek w Japonii to blisko 85 lat. W badaniu nie uwzględniono więc sporej grupy społeczeństwa, zresztą trudno by było to zrobić w oparciu o ankietę w formie elektronicznej). W moim przekonaniu efektywniejsze, z punktu widzenia podejmowanych

rozważań, byłoby zastosowanie techniki indywidualnego wywiadu pogłębionego, zwłaszcza że, co warto raz jeszcze podkreślić, strona językowa nie stanowi dla Kandydata żadnej bariery w tym zakresie.

Niewątpliwym walorem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest to, że dysertacja autorstwa Pana Magistra K.R. Karolaka oparta została na zróżnicowanej, solidnej, bo liczącej blisko dwieście pozycji (sic!), bazie źródłowej, w tym anglojęzycznej oraz w języku japońskim. Autor krytycznie zanalizował źródła prawa (akty prawne zamieszczono w kategorii Dokumenty, jestem zwolenniczką wyróżnienia w systematyce Bibliografii podziału Akty prawne bądź Źródła prawa) oraz dokument. Autor, zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym oraz wymogami metodologicznymi, wykorzystał także opracowania o charakterze syntetycznym oraz teoretycznym, jak również prace mające bardziej praktyczną naturę. Na bazę źródłową rozprawy – co warto podkreślić – złożyły się także właściwie wyselekcjonowane źródła o charakterze internetowym – przy czym, na marginesie należy zaznaczyć, że Autor nie zdecydował się wyróżnić w Bibliografii działu Netografia.

Strona formalna pracy jest poprawna, choć wzbudza pewne wątpliwości. Odsyłacze zostały sporządzone w zasadzie właściwie, jednak błędem jest niewskazywanie przy cytowanych źródłach prawa ich publikatorów. Sprawia to bowiem dodatkowo wrażenie, że Autor nie zapoznał się z ich tekstem oryginalnym. Rozwijając ten wątek warsztatowo-źródłowy, wadą jest także brak przypisów na stronach 52–63, a więc w części pracy, w której Autor prowadzi rozważania nt. przeobrażeń w zakresie funkcjonowania elit w Japonii na przestrzeni lat 40.–70. XX w. W moim przekonaniu jest to przeoczenie, nie zaś norma w pracy, ponieważ Autor z zasady stosuje odsyłacze, które nie tylko mają

charakter zwykłych odsyłaczy. Przypisy w rozprawie autorstwa K.R. Karolaka przyjmują także formę erudycyjną.

Jak już wskazałam, Autor – stosownie do przyjętych założeń badawczych, a zwłaszcza postawionych hipotez – podzielił tekst na cztery części, z których trzy kończy syntetyczne podsumowanie zawierające wnioski.

Rozdział I. recenzowanej rozprawy stanowi teoretyczną podstawę opracowania. Jego zaletą jest zebranie i krytyczne uporządkowanie wiedzy na temat elit politycznych z uwzględnieniem kulturowego wymiaru polityki w Japonii. Autor znaczną część swych rozważań poświęca refleksji naukowej związanej z definiowaniem pojęcia „elit”. Wskazuje przy tym, że „są to jednostki mające bezpośredni wpływ na proces decyzyjny. Traktujemy ich jako ludzi wybitnych i reprezentujących ogół społeczeństwa, którzy zostali wybrani na konkretne stanowiska państwowe w drodze demokratycznych wyborów” (s. 14). Taka charakterystyka elit politycznych, ograniczająca się do osób sprawujących ważne funkcje bądź też piastujących określone stanowiska, wydaje się jednak zbyt wąska. W dalszej części wywodu Kandydat zwraca już jednak słusznie uwagę na znaczenie metody rekrutacyjnej w procesie tworzenia się elit, wskazując za Jarosławem Noconiem, że członkami elit są również osoby, które w ocenie opinii publicznej mają wpływ na procesy decyzyjne w państwie, np. „przedstawiciele elit kulturalnych, naukowych, członkowie rodzin czy przyjaciele osób zajmujących najwyższe stanowiska w hierarchii władzy itp.” (s. 16). Jestem zdania, że ten zajmujący miejscami wywód Autora, merytorycznie wzmocniłoby wykorzystanie kolejnych opracowań autorstwa T. Łoś-Nowak i J. Noconia, uznanego specjalisty w tym zakresie, jak również takich prac,

jak: Tadeusz Bodio, Wojciech Jakubowski (red.), *Przywództwo i elity polityczne w krajach WNP*; L. Rubisz, K. Zuba (red.), *Przywództwo polityczne. Teorie i rzeczywistość*; J. Sielski, M. Czerwiński (red.), *Partie polityczne – przywództwo partyjne*; T. Bodio, P. Załęski, *Elity władzy w Azji Centralnej. Tradycje-modernizacja-etnopolityka*, Warszawa 2008; A. Pawłowska, *Władza – Elity – Biurokracja. Studium z socjologii polityki*, Lublin 1998.

Podsumowując rozważania w tej części pracy Autor trafnie konstatuje, że „analiza specyfiki realizacji polityki i działań elit politycznych Kraju Kwitnącej Wiśni wymaga zrozumienia wartości respektowanych w tym kręgu kulturowym. [...] Ważne jest prześledzenie wpływu kolektywizmu, świadomości społeczeństwa opartego o rodzinę, poszanowania własnej odrębności, czy systemu relacji i zobowiązań funkcjonujących wewnątrz grupy” (s. 28).

Z punktu widzenia przyjętych zamierzeń badawczych równie wartościowa poznawczo jest II część rozprawy. Kandydat wskazuje w niej m.in., że wpływ na charakter przeprowadzonych w Japonii w okresie powojennym reform miało szereg determinantów, w szczególności zaś polityka amerykańska, układ na sennie politycznej z dominacją partii konserwatywnych, działania wykształconej i nacjonalistycznej kadry urzędniczej, ciągłość tradycyjnej władzy cesarskiej (s. 105). W mojej ocenie rozwinięcie przez Autora swej refleksji na temat tytułowego zagadnienia na ponad stu stronach tekstu, uczyniło jego lekturę nieco nużącą. Jestem zdania, że skrócenie tej części pracy poprzez wyeliminowanie niektórych informacji dotyczących np. wielkości produkcji w danym sektorze, pozwoliłoby uczynić ją bardziej spójną.

III część dysertacji to interesujące kompendium na temat japońskich elit politycznych. Magister Krystian R. Karolak omawia tu stosunek elit politycznych wywodzących się z Partii Liberalno-Demokratycznej do projektowanych i przeprowadzanych reform. Autor podkreśla przy tym kluczowe znaczenie biurokracji dla sposobu ich realizacji. Kandydat zauważa, że mimo podejmowanych wysiłków, które prowadziły również do zmian w obowiązującym prawie, nie udało się wyeliminować zjawiska „przechodzenia elit biurokratycznych do środowiska biznesowego po przejściu na emeryturę” (s. 264). K.R. Karolak wskazuje ponadto, że do najbardziej wpływowych grup interesu, które mają swój udział w określaniu kształtu prawodawstwa, zaliczyć należy obok związków zawodowych organizacje zrzeszające rolników/farmerów (s. 265). Szczególnie zainteresował mnie podjęty przez Doktoranta wątek dotyczący procesu prawotwórczego w powojennej Japonii. Autor stwierdza, że pewną normą stało się „przyznawanie organom administracyjnym i wysokim funkcjonariuszom szerokich kompetencji nie tylko decyzyjnych, lecz także prawotwórczych. Doprowadziło to do łamania przyjętej w wielu nowoczesnych konstytucjach zasady, zgodnie z którą władza administracyjna podlega władzy ustawodawczej”. Ciekawa jestem czy Kandydat dysponuje statystykami, z których wynika, jaki procent tworzonego ustawodawstwa miało, czy też może również ma dzisiaj, swoistego rodzaju administracyjne źródło, inspirację.

Część IV, a zarazem ostatnia, rozprawy, ma charakter empiryczny. Autor podsumowuje w niej wyniki swoich badań przeprowadzonych w formie elektronicznej ankiety na próbie 75 osób. Respondenci odpowiedzieli w niej na jedenaście pytań. Odpowiedzi miały pomóc

Kandydatowi stworzyć obraz stosunku japońskiego społeczeństwa do dokonujących się w badanym okresie zmian. Miały też stanowić podstawę do określenia stanowiska opinii publicznej wobec elit. Wnioski K.R. Karolak zdecydował się przedstawić także w *Zakończeniu* pracy, przy czym powtórzenie ich wydaje mi się zupełnie niepotrzebnym zabiegiem.

W tytułowym kontekście Kandydat, prezentując wyniki swych badań, wiele miejsca poświęca na przedstawienie znaczenia opozycji w procesie reformatorskim. Pewien mój niedosyt pozostawia tak zdawkowe potraktowanie tego problemu. Zasadne, w mojej ocenie, byłoby stworzenie szerszego wykładu na ten temat. Autor konstatuje także na podstawie wyników uzyskanych z analizy ankiet, że 60% respondentów „bardzo źle” albo też „źle” ocenia sytuację społeczno-gospodarczą Japonii. Co więcej, niskie noty politykom wystawiło blisko 75% ankietowanych. Ciekawa jestem osobistej refleksji Doktoranta na ten temat. Dlaczego, kolokwialnie to nazywając, „jest tak dobrze, a jednocześnie tak źle”. Japonia, od lat pogrążona w stagnacji, nadal jednak w rezultacie przeprowadzonych reform, należy do największych gospodarek świata. Skąd więc tak surowe noty wystawiane przez społeczeństwo swoim elitom. Czy brak zaufania do elit można wytłumaczyć jedynie niskim poziomem przejrzystości procesów decyzyjnych i specyfiką kulturową tego regionu. Z całą pewnością korupcja jest problemem w Japonii, z drugiej jednak strony w Indeksie Percepcji Korupcji z 2016 r. Kraj Kwitnącej Wiśni znalazł się na 20 pozycji wśród 176 państw, nieco poprawiając swój wynik (USA klasyfikowane są na 18 miejscu, Polska na 29). Dowodzi to więc braku systemowego charakteru korupcji w tym państwie.

Zasadniczą część rozważań zaprezentowanych w *Zakończeniu* stanowi udana próba weryfikacji sformułowanych we *Wstępie* hipotez. Wnioski zawarte w tej części rozprawy doktorskiej jednoznacznie dowodzą wiedzy Kandydata oraz umiejętności syntezy pozyskanej wiedzy.

* * *

Podsumowując, podjęty w rozprawie doktorskiej Pana mgr. Krystiana Ryszarda Karolaka problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym, ale również – co należy podkreślić – istotny dla praktyki politycznej. Recenzowana dysertacja stanowi także przykład umiejętnego połączenia politologicznego i prawnego obszaru badań, jako tych, które – zwłaszcza w kontekście rozważań dotyczących przemian społecznych, gospodarczych, politycznych – mają charakter komplementarny.

Nieco gorzej oceniam formalną stronę opracowania. Pan mgr K.R. Karolak, myśląc o ewentualnej publikacji dzieła, będzie musiał poddać je wnikliwej korekcie i redakcji językowej. Mając jednak na uwadze to, że Kandydat z sukcesem podołał wyzwaniu polegającemu na stworzeniu narracji dotyczącej kilku obszarów badawczych i zagadnień przyjmuję, że te mankamenty mają jednak, wobec dobrego poziomu merytorycznego pracy, charakter drugorzędny. Aparat naukowy stosowany przez Autora jest poprawny. Ponadto opracowanie opatrzone zostało dużą liczbą różnego rodzaju adekwatnych przypisów.

3. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej

Panu Magistrowi – o czym była mowa – nie udało się uniknąć usterek o charakterze technicznym (tzw. literówki) oraz błędów językowych, stylistycznych. W moim przekonaniu, w celu udoskonalenia recenzowanego opracowania, należałoby poprawić te niedociągnięcia natury formalnej.

Wygładzenia stylistycznego, gramatycznego wymagają m.in. takie sformułowania, których przykładowy jedynie wykaz zamieszczam poniżej:

- „to z ich względu ten okresu nazywano” czy też „Biurokracja była niezwykle istotnym elementem funkcjonującym zarówno w trakcie, jak i po zakończeniu [...]” (s. 7);
- „Kierowanie państwa zajęła się grypy urzędników (...)” (s. 5);
- „(...) polskich badaczy wykazujący większe (...)”, (s. 8);
- Autor w wielu miejscach pracy stosuje szereg wyrazowych powtórzeń, np. słowo „wpływ” na s. 7 tekstu pada w bliskiej odległości od siebie czterokrotnie (zgodnie z zasadami poprawnej polszczyzny jest to błąd językowy), czy też w jednym zdaniu „Wykorzystano ponadto następujące metody (...) w pełni wykorzystane w celu (...)”, (s. 10), „dosyc”, „dość” – s. 154, „(...) nie tylko spotkała się z krytyką społeczeństwa, lecz także uniemożliwiła podniesienie się Japonii z gospodarczego zastoju. Elity polityczne spotkały się (...)”, (s. 175), „podchwycił”, „podchwyciły” – s. 197, „wydaje się być” – zdanie po zdaniu s. 208, liczne powtórzenia na s. 234 dotyczą wyrazów „funkcjonować”, „zgodnie z”, „władza”, podobnie na s. 236 słowa „jasno”, „zamiast”, na s. 241 „nadchodzą”, na s. 287 „wzięto pod uwagę”;

- „nakierowanej na zaspokajaniu (...)”, czy też „po zakończeniu okupacji następuję (...)” (s. 6);
- Błędy literowe np. „przynalżności”, (s. 7), „Ostatnią wymienianych funkcji (...)” (s. 19);
- „wkroczenia Japonii w rozkwit gospodarczy (...)” (s. 8);
- „Ponadto dr hab. Karola Żakowskiego czy dr Krzysztof Karolczak (...)” (s. 9);
- „W związku z reprezentatywną rolą elit (...) istotny okazuje się sposób, w jaki są oni wybrani” (s. 13);
- „Trójka najbardziej znanych badaczy (...), utworzyli trzy (...)” (s. 17);
- „dzięki specjalnemu obrzędowi, będący warunkiem (...)” (s. 29);
- „Wiele spraw międzynarodowych najpierw poddawana jest analizie (...)” (s. 39);
- „(...) Pojawił się <boom rozrywki>, którego mierzono(...)” (s. 140);
- „(...)Rozprzestrzeniające się po kraju protesty, które doprowadziło ugrupowanie do kryzysu (...)” (s. 141);
- „(...) stanowisko środowiskowe odpowiadało (...)” (s. 143);
- „Trzecim punktem widzenia, odkładając racjonalizację społeczną, państwo oraz elity biznesowe powinny być skłonne poświęcić opiekę społeczną w zamian za osiągnięcie innych celów, takie jak korzyści biznesowe czy władza państwowa” (s. 143);
- „(...) z konsekwencjami kryzysu gospodarczego na bilans handlowy (s. 153).

- „(…) dał pewien impet do zmian (…)” (s. 155);
- „naciski globalizacyjne” (s. 161);
- „(…) nie tylko spotkała się z krytyką społeczeństwa, lecz także uniemożliwiła podniesienie się Japonii z gospodarczego zastoju. Elity polityczne spotkały się (…)” (s. 175)
- „Dokonano przy tym odpowiednich zabiegów, aby uniemożliwić otwartej debaty nad polityką (…)” (s. 184);
- „(…) wprowadzeniu drastycznym środkiem uniemożliwiającym (…)” (s. 190);
- „Od zakończenia drugiej wojny światowej i pokonania Japonii przez wojska alianckie, zdołano wprowadzić rząd okupacyjny” (s. 193);
- „(…) natomiast sojusz (…) nazwano „żelaznym trójkątem”, o czym autor podkreślił w pierwszym rozdziale” (s. 195)
- „Polityka wydaje się być kosztowna, ale najistotniejsze jest to, że grupy interesu wydają się mieć zbyt duży wpływ (…)” (s. 195);
- „(…) później stało się on o wiele poważniejszą osobą (…)” (s. 197)
- „Będąc minister poczty (…)” (s. 198);
- „Przedstawiciele wielkiego biznesu (…) posiada znaczący wpływ (…)” (s. 200);
- „Wielu ustawodawców dostrzega (…)” (s. 204);
- „Z uwagi na panujący system wyborczy, nie byli jeszcze w stanie zapewnić sobie większości i stworzyć rząd” (s. 209);
- „Na dwunastu pozostałych członków składali się (…)” (s. 210);

- „(…)która przejęła władzę w kilka lat po przegranej Japonii w wyniku drugiej wojny światowej” (s. 214);
- „(…)spekulacja ziemi i wybuch deficytu rządu (…)
- „powinna przedstawiać kształt kraju, uważanego przez nas za pożądanego w XXI wieku” (s. 221);
- „(…)bliskość świata biznesu i polityki (…)
- „Można tędy śmiało powiedzieć (…)
- skrót „art.” Autor pisze w całej pracy z wielkiej litery, np. 234;
- „Rezultatem tego jest powstanie wyjątkowo kompleksowego, system skonstruowanego (…)
- „Pewne procesy uwzględniający model (…)
- Po rozróżnieniu przez Autora „grup interesu” i „lobby”, jak już wcześniej wskazałam nie do końca jednak uzasadnionym, pisze on na s. 250 „grypy interesu lobbują(…)”;
- „(…) stała się wkrótce zagorzałym przeciwnikiem (…)
- „(…)okazało się cierpienie ofiar zatrucia rtęcią spowodowanej przez (…)
- „Bardzo interesująca okazała się tabelka (…)
- „(…) za którym uplasowały się ankietowani (…)
- „(…) dotyczących rozwój japońskich prefektur (…)
- „Miała być przy tym zobowiązać się do (…)

– Doktorant zamiennie używa kilku form narracji, raz to posługując się formą bezosobową, w dalszych częściach pracy stosuje 1 osobę bądź *numerus clausus*. Wprowadza to zupełnie zbędny bałagan.

- Autor nie wyróżnia w żaden sposób zwrotów bądź wyrazów obcojęzycznych;
- korekty wymaga również zastosowanie łączników i dywizów – Autor zazwyczaj poprawnie ich używa, w kilku miejscach jednak pojawiają się błędy, zwłaszcza w przypisach oraz przenoszeniu wyrazów.

Powyższe uwagi i zastrzeżenia nie podważają mojej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej Pana mgr. Krystiana R. Karolaka.

4. Wniosek końcowy

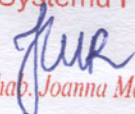
Recenzowaną pracę doktorską zatytułowaną *Elity polityczne Japonii wobec reform społecznych i gospodarczych w latach 1953–2009*, przygotowaną przez Pana mgr. Krystiana R. Karolaka, tak od strony metodologicznej, jak i merytorycznej oceniam pozytywnie. Stanowi ona bowiem wymierny wkład w rozwój nauki. Jest przykładem dobrej twórczości naukowej z użyciem adekwatnego warsztatu badawczego.

Konkludując, stwierdzam że oceniane dzieło spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zmianami).

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr. Krystiana R. Karolaka do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Joanna Marszałek-Kawa

KIEROWNIK
Katedry Systemu Polit. RP

prof. nadzw. dr hab. Joanna Marszałek-Kawa